

BUGU

Dil ve Eğitim Dergisi

BUGU
Journal of Language and Education

5/4, 345-362

TÜRKİYE

www.bugudergisi.com

E-ISSN: 2717-8137

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 11.11.2024

Makale Kabul Tarihi: 08.12.2024

Denli Abeş, M. (2024). Şermin Yaşar ve İlber Ortaylı'nın Cumhuriyet'in İlk Sabahı adlı kitabının kök değerler açısından incelenmesi. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 5(4), 345-362. <http://dx.doi.org/10.46321/bugu.1169>

ŞERMİN YAŞAR VE İLBER ORTAYLI'NIN CUMHURİYET'İN İLK SABAHİ ADLI KİTABININ KÖK DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

YL Öğrencisi Merve DENLİ ABEŞ

Artvin Çoruh Üniversitesi merve_denli@hotmail.com ORCID

Öz

Bu çalışmada Şermin Yaşar ve İlber Ortaylı'nın birlikte yazdığı, Gökçe Akgül'ün resimlediği *Cumhuriyet'in İlk Sabahı* adlı çocuk kitabının kök değerler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında Şermin Yaşar ve İlber Ortaylı'nın Cumhuriyetimizin 100. yılında çocuk edebiyatı ürünü olarak kaleme aldıkları *Cumhuriyet'in İlk Sabahı* adlı kitap; 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda "kök değerlerimiz" olarak bahsedilen adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik değerlerinden oluşan on kök değer bağlamında incelenmiştir. Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veriler, ilgili değer başlığı altında kitaptan doğrudan alıntılama yapılarak sunulmuş ve araştırmacı tarafından yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda kitapta dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik değerlerinin -kök değerlerden dokuzunun- yer aldığı; adalet değerinin ise yer almadığı görülmüştür. Kitapta en çok vatanseverlik, ardından sırasıyla sevgi ve yardımseverlik değerlerinin; en az ise dürüstlük ve sorumluluk değerlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. İncelenen kitapta toplam 76 tane değer içeren ifade yer almaktadır. Araştırmada, kitabın değerler eğitimi kapsamında kök değerlerin aktarımı amacıyla kullanılabileceği özellikle de vatanseverlik değerinin kazandırılmasının amaçlandığı durumlarda oldukça etkili bir başvuru eseri olacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Değerler eğitimi, kök değer, *Cumhuriyet'in İlk Sabahı*, Şermin Yaşar, İlber Ortaylı.

AN ANALYSIS OF THE BOOK TITLED "CUMHURİYETİN İLK SABAHİ" WRITTEN BY ŞERMİN YAŞAR AND İLBER ORTAYLI IN TERMS OF ROOT VALUES

Abstract

This study aims to analyze the children's book "*Cumhuriyetin İlk Sabahı*", written by Şermin Yaşar and İlber Ortaylı and illustrated by Gökçe Akgül, in terms of root values. Within the scope of the research, the book titled "*Cumhuriyetin İlk Sabahı*" written by Şermin Yaşar and İlber Ortaylı as a children's literature product in the 100th anniversary of

our republic was examined in the context of ten root values, which are justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism, and benevolence, which are mentioned as “our root values” in the 2019 Turkish Lesson Teaching Program. Document analysis method, one of the qualitative research methods, was used in the study. The data obtained were presented with direct quotations from the book under the relevant value heading and interpreted by the researcher. As a result of the research, it was seen that the book included the values of friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism, and helpfulness - nine of the core values - while the value of justice was not included. It was found that the book contains the values of patriotism the most, followed by love and benevolence, and honesty and responsibility the least. The analyzed book contains a total of 76 value-containing expressions. In the study, it was concluded that the book can be used for the transfer of root values within the scope of values education, especially in cases where it is aimed to gain the value of patriotism, it will be a very effective reference work.

Keywords: Values education, root value, *Cumhuriyet'in İlk Sabahı*, Şermin Yaşar, İlber Ortaylı.

Ø. Giriş

Rastgele bir araya gelmiş kalabalıkları “toplum” yapan, toplumu var eden, toplumu ayakta tutan ve toplumun geleceğini aydınlatan, o toplumun sahip olduğu değerlerdir. Değer kavramı *Güncel Türkçe Sözlük*'te “1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık; fehamet, kadir (I), kıymet. ... 3. Üstün nitelik, meziyet; kıymet. ... 5. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü.” şeklinde tanımlanmıştır.

Değer kavramı felsefe, psikoloji, sosyoloji başta olmak üzere; matematik, iktisat, dinî bilimler ve tarih gibi birçok bilim alanında kullanılmaktadır. Sosyal bilimlerden de değeri bu kadar değerli yapan ise insan davranışlarını ele alıyor ve yorumluyor olmasıdır (Ulusoy ve Dilmaç, 2020, s. 13). Günümüzde var olma amacı fark etmeksizin birçok kurumda, birçok sosyal yapıda değer yoksunluğu sonucu ortaya çıkan problemlerle karşılaşmaktayız. Arkadaşlık, akrabalık, komşuluk ilişkilerine; usta-çırak, öğretmen-öğrenci, doktor-hasta, idareci-çalışan, iş veren-işçi, esnaf-müşteri, insan-doğa, anne-baba-çocuk vb. arasındaki ilişkilere yönelik gündeme gelen haberlere bakıldığında toplumsal bir çöküşle yüz yüze gelmekteyiz. Bu sebeptendir ki toplumsal huzurun sağlanması, insanların barış ve güven içinde yaşayabilmesi için değerler ve değer aktarımı önem kazanmaktadır.

Birey, değer sistemi oluşurken öncelikle içine doğduğu aile tarafından kabul görmüş, benimsenmiş, ön plana çıkarılan değerleri sistemine alır. Yaşamaya, farklı durumları tecrübe etmeye, öğrenmeye devam ettikçe değer sisteminde değişiklikler meydana gelir. Ailede küçük yaşlarda başlayan değerler eğitiminin, çocuğun sahip olduğu değerlerin kişiliğine tam olarak yerleşebilmesi için içinde bulunacağı diğer sosyal yapılar ve kurumlar tarafından desteklenmesi gerekir.

Ailede başlayan değerler eğitimi süreci, çocuğun belli bir yaşa gelmesiyle okulda devam eder. Eğitim sistemi; öğrencinin bilgi ve becerilerle donatılmasının yanı sıra erdemli, ahlaklı, toplumsal değerlerle bütünleşmiş bireyler yetiştirmeyi de hedeflemektedir. Nitekim bu hedeflere ulaşmak için öğretim programlarında yapılan düzenlemelerde tüm derslerin içerisine değerler eğitimi yerleştirilmiştir. 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda eğitime verilen önem şu ifadelerle vurgulanmaktadır:

Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünüme ve yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır (MEB, 2019, s. 4).

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan “Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine” (MEB, 2017, s. 24) adlı raporda kök değerlere yönelik tutum ve davranışları gösteren bir tablo ek olarak sunulmuştur. Bu tablo şu şekildedir:

Tablo 1. Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar

Değerler	Değerlere İlişkin Bazı Tutum ve Davranışlar
adalet	adil olma, eşit davranma, paylaşma...
dostluk	diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma...
dürüstlük	açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...
öz denetim	davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme...
sabır	azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme...
saygı	alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme...
sevgi	aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma...
sorumluluk	kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...
vatanseverlik	çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme...
yardıms severlik	cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma... (MEB, 2017, s. 24)

Değerler insan hayatının bu denli içerisinde iken değerlerin yeni kuşaklar tarafından benimsenmesi öncelikle değer aktarımında aktif rol üstlenen aile bireylerinin ve öğretmenlerin rol model olmasıyla mümkündür. Tablo 1’de yer alan “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardıms severlik” ten oluşan kök değerlerin yeni kuşaklara aktarılması için kullanılacak en etkili araçlardan biri de çocuk edebiyatı ürünleridir. Çünkü gerek okul ortamında gerek okul dışında çocuklar, kitaplarla iç içe yaşamaktadır. Çocuk okuma yoluyla öykülerdeki kahramanların yerine kendini koyar ve yaşanan olayları, duyguları

içselleştirerek birçok durumu deneyimleme şansına erişir. Bu deneyimleme sırasında kitapta var olan değerleri kişiliğinin bir parçası hâline getirebilir. Bu sebeple çocukların okuyacakları kitaplar içerdiği değerler bakımından incelenmeli ve çocuklar doğru kitaplarla buluşturulmalıdır. Bu düşünceden hareketle son yıllarda yazdığı kitaplarla çocuk edebiyatına büyük katkıda bulunan Şermin Yaşar ile Türk tarihine ve kültürüne hâkim olan İlber Ortaylı'nın birlikte kaleme aldığı *Cumhuriyet'in İlk Sabahı* adlı eserin kök değerler açısından incelenmesi amaçlanmaktadır.

Alan yazın taramasında Çocuk Romanlarında Cumhuriyet ve Atatürk İletileriyle İlgili Tespitler (Alptekin, M. ve Alptekin, T. 2024) adlı çalışmada *Cumhuriyet'in İlk Sabahı* adlı çocuk kitabı, Cumhuriyet ve Atatürk temalarının ne şekilde işlendiğini belirlemek amacıyla değerlendirilmiştir. Aktaş ve Yalçın (2024), Şermin Yaşar'ın Çocuk Kitaplarının Kök Değerler Bakımından İncelenmesi; Düz (2023), Şermin Yaşar'ın Çocuk Kitaplarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi; Gençler ve Kahtalı (2022), Şermin Yaşar'ın Çocuk Kitaplarının Kök Değerler Açısından İncelenmesi adlı çalışmalarda ise Şermin Yaşar'a ait diğer çocuk kitaplarının değerler eğitimi çerçevesinde incelendiği görülmüştür. Ancak yazarın İlber Ortaylı ile yazdığı son kitabı *Cumhuriyet'in İlk Sabahı* adlı eserin kök değerler ve değerler eğitimi açısından incelenmediği tespit edilmiştir. Bu sebeple *Cumhuriyet'in İlk Sabahı* adlı eserin kök değerler açısından değerlendirilmesinin alan yazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Çalışmaya konu olan eserin değerlerin aktarımı için çocukların okuması gereken kitaplardan biri olabileceği varsayımından yola çıkılmıştır. Bu varsayım ve çalışmanın amacı doğrultusunda “Şermin Yaşar ve İlber Ortaylı'ya ait *Cumhuriyet'in İlk Sabahı* adlı eserde kök değerlerden hangilerine, ne sıklıkla yer verilmiştir?” sorusu araştırmanın problemi olarak belirlenmiştir.

1. Yöntem

Bu bölümde çalışmanın yöntemi, veri kaynağı, verilerinin toplanması, verilerinin analizi, geçerlik ve güvenilirliği ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

1.1. Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. “Doküman incelemesi, araştırması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar.” (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 189).

1.2. Araştırmanın Veri Kaynağı

Bu çalışmanın veri kaynağı, Şermin Yaşar ve İlber Ortaylı tarafından kaleme alınan *Cumhuriyet'in İlk Sabahı* adlı kitaptır. Kitabın çizimlerini Gökçe Akgül üstlenmiştir. 120 sayfadan oluşan kitap, Kronik Kitap tarafından basılmıştır. Bu çalışmada, ilk baskısını Mayıs 2023'te yapan kitabın Ekim 2023'te sunulan yedinci baskısı kullanılmıştır. Çalışmada değerleri içeren ifadelerin belirlenmesi için ölçüt olarak faydalanılan kaynak ise “Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine” (MEB, 2017, s. 24) adlı raporda kök değerler ve kök değerlere yönelik tutum ve davranışları gösteren tablodur.

1.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda “kök değerlerimiz” olarak ifade edilen ve “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” değerlerini içeren ifadelerin belirlenebilmesi bakımından söz konusu kitap

incelenmiştir. Kök değerleri barındırdığı düşünülen ifadelerin bulunduğu sayfa numaraları araştırmacı tarafından oluşturulan kontrol listesine işlenerek veriler tespit edilmiştir.

İncelenen eserden elde edilen verilerin analizinde tümdengelimci analiz kullanılmıştır. Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler, daha önceden araştırma sorusu veya alt sorularından yola çıkılarak belirlenmiş temalara göre özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 244). Yapılan okumalar sonrası toplanan veriler tablolaştırılarak düzenlenmiş ve yorumlanmıştır. Veriler, veri kaynağı olan kitaptan doğrudan alıntılama ile bulgular kısmında ilgili değer başlığı altında paylaşılmıştır.

Araştırmada geçerlik ve güvenilirliğin sağlanabilmesi için araştırmanın veri kaynağı, araştırmacı tarafından farklı zamanlarda birden fazla defa okunmuş, kök değerleri içerdiği düşünülen ifadeler iki uzman Türkçe öğretmeni tarafından kontrol edilmiştir. Kök değeri taşıdığı konusunda görüş birliğine varılan ifadeler, doğrudan alıntılama ile bulgular kısmına dâhil edilmiştir. “Nitel araştırmada geçerlik araştırmacının araştırdığı olguyu, olduğu biçimiyle ve olabildiğince yansız gözlemesi anlamına gelmektedir” (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s. 281).

2. Bulgular

Araştırmada “Şermin Yaşar ve İlber Ortaylı'ya ait *Cumhuriyet'in İlk Sabahı* adlı eserde kök değerlerden hangilerine, ne sıklıkla yer verilmiştir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Bu doğrultuda incelenen *Cumhuriyet'in İlk Sabahı* adlı eserde tespit edilen kök değerler ve bu değerlerin kullanım sıklıkları tablolaştırılmıştır.

Tablo 2. *Cumhuriyet'in İlk Sabahı Adlı Eserde Yer Alan Kök Değerler*

Değerler	Frekans	Değerin Geçtiği Sayfalar
Adalet	-	-
Dostluk	5	14, 16, 55-56, 69, 97
Dürüstlük	3	13, 14, 83
Öz denetim	6	17,20, 28, 48, 55, 74
Sabır	4	34, 36, 53, 59
Saygı	4	67-68, 89, 115
Sevgi	14	10, 17, 38, 40, 40, 48, 63, 86, 93,103,111,11
Sorumluluk	3	64,67,78
Vatanseverlik	28	16, 17, 37, 37, 49, 53, 57, 61, 64, 65-66, 87, 89, 92, 94, 106, 107,112, 112, 114, 115,115, 117, 118, 119, 120
Yardımseverlik	9	23, 30, 34, 36, 44, 60, 60, 69, 69-70
Toplam	76	

Tablo 2 incelendiğinde *Cumhuriyet'in İlk Sabahı* adlı eserin on kök değer açısından incelenmesinin sonucunda eserde, bu on kök değerden dokuzuna yer verilirken birine yer verilmediği görülmüştür. Eserde en çok vatanseverlik değerinin, en az ise dürüstlük ve sorumluluk değerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Adalet değerine ise rastlanmamıştır.

2.1. Adalet

Adalet kelimesinin anlamı, Güncel Türkçe Sözlük'te "1. Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme. 2. Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması; türe. ... 4. Herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme." şeklinde verilmiştir. Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar başlıklı tabloda ise adalet değeri "adil olma, eşit davranma, paylaşma..." (MEB, 2017, s. 24) şeklinde açıklanmıştır. İncelenen kitapta adalet değerini doğrudan içeren bir ifadeye rastlanmamıştır. Dostluk ve yardımsızlık değerini içeren birkaç yerde dolaylı olarak adalet değerinin ifade edildiği düşünülebilir.

2.2. Dostluk

Dostluk, Güncel Türkçe Sözlük'te "1. Dost olma durumu; mihribanlık, ülfet. 2. Dostça davranış." şeklinde verilmiştir. Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar başlıklı tabloda ise dostluk değeri "diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma..." (MEB, 2017, s. 24) şeklinde açıklanmıştır.

Dostluk; sevgi, güven, fedakârlık, sorumluluk, sabır, saygı, dürüstlük ve paylaşma gibi pek çok değeri içinde barındıran, üzerine birçok söz söylenebilecek derin bir kavramdır. "Levinas için, verenin ötekinin varlığıyla canlandığı, ötekinin ihtiyaçlarının hiçbir şeyi esirgmeden ve karşılığında hiçbir şey istenmeden cömertçe karşılandığı, sevgi dolu ve söylemsel olarak oluşturulmuş bir ilişki türünü örneklendirir" (Holst, 2020, s. 481-482; akt. Aydoğan, 2024, s. 581).

İncelenen eserde dostluk değerini içeren 5 ifade tespit edilmiştir.

Hakkı bembeyaz olmuştu, elinden tuttum. (s. 14)

Hakkı korkudan bayılacak gibiydi. Onu kolundan çekip dışarı çıkarttım. Mahallenin çeşmesinde yüzümüzü yıkadık. (s. 16)

Kitabın başkahramanı ve anlatıcısı olan çocuğun; arkadaşı Hakkı'nın zor anında ona destek olmak için sergilediği davranışlar yardımlaşma, dayanışma, vefa ifade ettiği için dostluk değeri olarak belirtilmiştir.

"Kapının önüne çıkıp onları uğurladık. Yanlarına sıcak çörek pişirip verdi annem. Sarılıp ağlaştık. Arkalarından bir tas su döktük." (s. 55-56)

Kendimi İhsan'ın yerine koydum. (s. 69) (Dostluk, anlayışlı olma)

"Neyse İhsan, babasına kavuşmuş. Lozan da imzalandığına göre artık cepheye çağrılmaz babası, ayrılmazlar. Ohhh, dedim. Ohhhh! Lozan'a da sevindim, İhsan'a da. Sevinmek parayla mı?" (s. 97)

Hikâyenin anlatıcısı çocuğun şerbet satarken tanıştığı ve arkadaş olduğu İhsan, şehit olduğunu sandığı babasına kavuşmuştur. Arkadaşının mutlu haberini alınca o da sevinmiştir. Arkadaşın mutluluğuna sevinmesi, dostça bir davranış olarak değerlendirilmiştir.

2.3. Dürüstlük

Dürüstlük kelimesinin anlamı Güncel Türkçe Sözlük'te “doğruluk” olarak verilmiştir. Güncel Türkçe Sözlük'te doğruluk ise “1. Doğru ve dürüst olma durumu, doğru olana yakışır davranış; dürüstlük. 2. Düşüncenin gerçekle uyuşması, yargı ve önermelerin gerçeğe uygun olması.” şeklinde açıklanmıştır. Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar başlıklı tabloda ise dürüstlük “açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...” (MEB, 2017, s. 24) şeklinde açıklanmıştır.

İncelenen eserde dürüstlük değerini içeren 3 ifade tespit edilmiştir.

Benim babamın boyu iki metre, upuzun; düşman sadece boyunu bile görse korkar babamdan. Abim hatırlıyor babamı, yalan söylemez o, babam sahiden iki metre,” diye anlatıyordu Hakkı hep. (s. 13)

Hakkı'nın abisi için söyledikleri dürüstlük değeri altında verilen doğru sözlü olma, güvenilir olma açıklamalarıyla bağdaştığı için bu ifade dürüstlük değeri olarak değerlendirilmiştir.

Yüzü zayıf, yanakları içine çökmüş, güneşte kavrulup yandığı besbelli biriydi babası. “Savaşta askerlerimizin doğru dürüst yiyecek bir şeyi yok,” diye anlatıyordu annem. Doğruydu demek ki. (s. 14)

“Ekinler ekilince savaş da bitecekmış, öyle yazıyordu gazete,” dedim. Sevinsin gariban.

Annem o gün uydurduğumu anladı. Komşular gittikten sonra bağırılmaya başladı.

“Anlatacaksan doğru dürüst anlat haberleri. Yalancı mı oldun sen başıma! Ekinler ekilince savaş bitecekmış, inandırdın insanları kör olmayası!” (s. 83)

Çocuğun; komşularına gazetede ki haberleri okurken içlerinden birinin “Savaş ne zaman bitecekmış?” sorusuna komşusu üzülmeyin diye verdiği cevabın uydurma olduğunu annesi anlar. Bunun üzerine annenin çocuğa söyledikleri doğru sözlü olma, güvenilir olma ile ilişkilendirildiğinden bu ifadede dürüstlük değeri görülmektedir.

2.4. Öz Denetim

Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar başlıklı tabloda öz denetim değeri “davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme...” (MEB, 2017, s. 24) şeklinde açıklanmıştır. Öz denetim, kişilerin aldığı kararlar ve sergilediği davranışlar sonrasında karşılaşacağı durumlardan sorumluluk hissetmelerini sağlar. Bu sebeple tutum ve davranışlarının sorumluluğunu alan kişiler karar alırken de öz denetim mekanizması sayesinde daha doğru kararlar alabilirler. Bu kişiler yanlış kararlar aldıklarını düşündüklerinde ise tutum ve davranışlarının sonucunda karşılaştıklarıyla ilgili ders çıkarmayı bilirler. Kişinin davranışlarının sorumluluğunu üstlenebilme becerisi aynı zamanda kişiyi öz güvenli biri de yapar. Ayrıca yapılan çalışmalarda öz denetimi yüksek olan bireylerin sorumlu oldukları kadar sabırlı, güvenilir oldukları belirtilmiştir. Öz denetimini sağlayan bireylerin hayattan daha memnun oldukları ve bu bireylerin başarıya odaklandıkları bilinmektedir (Barrick ve Mount, 1991; MacDonald, 1995; Sağır, 2019; akt. Gökalp vd., 2021, s. 716).

İncelenen eserde öz denetim değerini içeren 6 ifade tespit edilmiştir.

O kadar güzel ki bazen dayanamayıp kendim de içiyorum. Ama çok içmem. Çok içersen satamam. Satamazsam para kazanamam oysa bizim paraya ihtiyacımız var. (s. 17)

Hakkı'ya babasının yanına neden gitmediğini sordum. "Kızarsa korkuyorum," dedi. Ben yine de gittim. Kızarsa kaçardım. Nasıl olsa yakalayamaz, diye düşündüm. Sonra böyle düşündüğüm için kendime kızdım. (s. 20)

Hep birlikte at arabasına doluştular. Nasıl yaptım bilmem, ben de arabanın kuyruğuna oturuverdim. Adam kızarsa hemen inecektim. Kızmadı. (s. 28)

Bir sürü tanıdığım oldu. Kimi sorsalar bulurum, kime sorsalar beni tanır. (s. 48) (Öz denetim, öz güven sahibi olma)

Anneme o gün "Keşke benim babam da gelse, ben de onu böyle taşısam," diyecektim, demedim. (s. 55) (Öz denetim, davranışlarını kontrol etme)

Ezberim de iyiydi. İki üç kere okusam ezberliyordum. Hesabım da fena sayılmazdı. Kaç senedir satış yapıyordum, para hesabı görüyordum. Nasıl iyi olmasın? (s. 74) (Öz denetim, öz güven sahibi olma)

2.5. Sabır

Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar başlıklı tabloda sabır değeri "azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme, dirençli ve dayanıklı olma, sebatkâr olma..." (MEB, 2017, s. 24) şeklinde açıklanmıştır.

İncelenen eserde sabır değerini içeren 4 ifadeye rastlanmıştır.

Mustafa Kemal Paşa yakınımaya gelecek diye her gün meydana indim. Her gün gittim işçilerin yanına. (s. 34) (Sabır, azimli olma)

Nisan ayının yirmi üçüncü günüydü, günlerden cumaydı. Tüm gün kapının önünde bekledim. (s. 36) (Sabır, beklemeyi bilme)

O kış hava çok soğuktu. Dışarıda kar yağıyordu. Yine de çörek satmaya gidiyordum. (s. 52) (Sabır, tahammül etme)

"Odasına kapanıp saatlerce çalışıyor. Dün gece uykusundan uyanmış, aklına bir şeyler gelmiş. El yordamıyla kalemini arayıp bulmuş ama bu sefer de kâğıt bulamamış. Yatağından doğrulup duvara yazmış şiiri." (s. 59) (Sabır, azimli olma)

2.6. Saygı

Saygı kelimesi Güncel Türkçe Sözlük'te "Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu; hürmet, ihtiram." olarak açıklanmıştır. Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar başlıklı tabloda ise saygı değeri "alçak gönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme..." (MEB, 2017, s. 24) şeklinde açıklanmıştır.

Saygı kavramı ve saygı duyulan nesnelere, olgular içinde bulunan toplumun geleneklerine, inançlarına, kültürüne, yaşam biçimine göre farklı şekillerde karşımıza çıkabilmektedir. Toplamlar hatta toplumdaki bireyler arasında dahi farklı şekillerde algılanabiliyor olsa da saygı genel olarak önemi, üstünlüğü, faydası, kutsallığı vb. gibi nedenleri

ile herhangi bir kimseye ya da bir şeye karşı dikkatli ve ölçülü davranmaktır. Saygı kavramı toplumsal kurallara uygun hareket etme, başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu olarak da karşımıza çıkmaktadır (Kıral, 2018, s. 5).

İncelenen eserde saygı değerini içeren 4 ifadeye rastlanmıştır.

Bazı satıcı çocuklar öyle temiz değildir. Ayaklarında ayakkabı bile yoktur. Üstlerindeki kıyafetler yırtık pırtıktır. Kafalarına kuş konup gagalasa saçlarının arasından çıkan otlarla karnını doyurur. Gözleri çapaklı satıcı çocuklar bile var. Bunlar annesi olmayan çocuklar. Ben bir çocuğu gördüğümde annesi babası var mı yok mu hemen anlarım. İhsan'ın annesi olmadığını da anlamıştım. (s. 67-68)

Kitabın bağlamından da hareketle anlatıcı çocuğun; bazı satıcı çocukların görünüşlerinden annesi babası olmadığını anlayıp onlara karşı dikkatli, özenli davranmak gerektiğini düşünmesinin saygı değeri çerçevesinde olduğu görülmektedir. Bu örnek, Tablo 1'de değerlere ilişkin verilen tutum ve davranışlar kısmındaki sabır açıklamasında “muhabatının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme” ifadeleriyle de ilişkilendirilebilir.

Beni görünce elini uzattı, “Tanışalım,” dedi. Elini öpmek için eğildim ama öptürmedi. (s. 78)

“Mustafa Kemal Atatürk, İzmir'in kurtuluşu sonrasında hükümet konağına giderken merdivenlere serilen ve ‘Onlar işgal ettiklerinde Türk bayrağını yere sermişlerdi,’ denilerek çiğnenmesi istenen Yunan bayrağını kaldırtıp ‘Bayrak bir milletin namusudur; ayaklar altına alınmaz,’ diyecek kadar gerçek şövalyedir.” (s. 89)

“Başta bütün dünyanın saydığı başkumandan,” diyordu. (s. 115)

2.7. Sevgi

Güncel Türkçe Sözlük'te sevgi kelimesinin anlamı “İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelen duygu; muhabbet.” olarak verilmiştir. Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar başlıklı tabloda ise sevgi değeri “aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma...” (MEB, 2017, s. 24) şeklinde açıklanmıştır. Erich Fromm, sevginin sevdiğimiz şeyin büyümesi ve yaşaması için gösterdiğimiz etken ilgi olduğunu söyler (Fromm, 1982, s. 34).

İncelenen eserde sevgi değerini içeren 14 ifade tespit edilmiştir.

Sonra babam beni sevmiş, öpmüş. (s. 10)

Ben uyandığımda annemi ya dua ederken ya ağlarken buluyorum. Annemin ağlamasını hiç istemiyorum. (s. 17) (Sevgi, merhametli olma)

Bir tek ben hep anneme baktım. Gözümü annemden ayırmadan uzun uzun baktım. Onu ilk kez o gün gülerken gördüm. Eve hiç gitmeyelim, hep orada kalalım istedim. (s. 38)

Sütlü tarhana bu hayatta en çok sevdiğim şeydi. (s. 38)

Babam yesin diye tarhana çanağını onun önüne sürüyordum. O benim önüme itiyordu, ben onun önüne sürüyordum çanağı. Gülüşüyorduk. (s. 40)

En az tarhana kadar sevdiğim bir şey daha varsa o da trendir. (s. 40)

Çocuk bana sarıldı. Neden sarıldığını anlamadım. Ama iyi hissettim. (s. 44-45)

Annem benim için “Ayaklı gazete maşallah,” deyip deyip gülüyordu. O öyle desin de gülsün diye daha çok haber götürüyordum eve. (s. 48)

Ben de büyüyünce böyle şiir yazacaktım. Mustafa Kemal’in karşısına öyle çıkmak istiyordum. Böyle çörek tablasıyla, şerbet güğümüyle gitmektense elimde kalemimle, kitabımla giderdim yanına. Hem o okuyanları çok seviyordu, biliyordum. (s. 63)

Mustafa Kemal cephede bile kitap okuyacak kadar gerçek bir kitap tutkunudur. (s. 86)

Kapının oraya minder serdim. Annem “Bunun burada ne işi var?” dedi durdu. Ama söylemedim. “Kalsın orada,” dedim. “Ne zararı var kapı önündeki minderin sana?” Annem düşünüp bayılırsa minderin üstüne düşsün diye düşünmüştüm. (s. 93) (Sevgi, merhametli olma)

Gözyaşlarım boynumu ıslatmıştı. Paşa cevap vermedi. Beni omuzlarımdan tuttu, kendine çekti. Sarıldı. (s. 103)

Bulabildiğim bütün kitapları okudum. Yakup Kadri’yi, Halide Edip’i, Reşat Nuri’yi çok seviyordum. (s. 111)

Okul çıkışında gazete satmaya devam ettim, seviyordum işimi. (s. 111)

2.8.Sorumluluk

Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar başlıklı tabloda sorumluluk değeri “kendisine, çevresine, ailesine, vatanına karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...” (MEB, 2017, s. 24) şeklinde açıklanmıştır.

İncelenen eserde sorumluluk değerini içeren 3 ifadeye rastlanmıştır.

Kurban Bayramı’nın ikinci günü Mustafa Kemal Paşa’nın attan düştüğünü, kaburga kemiğini kırıldığını duyduk. Ama o, ertesi gün yeniden cepheye gitmiş. (s. 64) (Sorumluluk, vatana karşı sorumlu olma)

Annem beni elimi yüzümü yıkamadan yatağa sokmaz. Hava ne kadar soğuk olursa olsun her hafta banyomu yaptırır. Sabahları saçlarımı tarar, tırnaklarımı temizler, evden öyle gönderir. (s. 67) (Sorumluluk, aileye karşı sorumlu olma)

Sabah erkenden kalkıp mektebe gittim. Bundan sonra düzenli gidecektim. (s. 78)

2.9.Vatanseverlik

Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar başlıklı tabloda vatanseverlik değeri “çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme...” (MEB, 2017, s. 24) şeklinde açıklanmıştır.

Kimileri için vatanseverlik, ülkeye, vatana bağlılık, ülkenin kültürü için gurur hissetme, saygı ile ülke tarihini takdir ederek ondan övünç duyma, ona karşı bir aidiyet duygusu hissetme olabilirken, kimileri için siyasal bir bağlılıktan kaynaklanan sevgi anlamlarına gelebilir (Rapoport, 2009, s. 27; Akt. Elban, 2015, s. 1305).

İncelenen eserde vatanseverlik değerini içeren 28 ifade tespit edilmiştir.

“Birinci Dünya Savaşı’nda biz bir vatan ve millet olduğumuzu ispat ettik. Vatan için savaşan, millet için ölen insanlar her yerde yoktur: Uzun savaşlarda gençlerimiz, zanaatkarlarımız, çiftçilerimiz, eli ayağı tutan herkes şehit oldu.” (s. 16)

Annem evimizden hiç çıkmaz. Bütün gün evde çarık dikiyor. Bu çarıkları gelip birileri evden alıyor, askerlere gönderiyorlar. (s. 17)

“Saltanat ve Hilafeti kurtarmak ve vatani düşmandan temizlemek amacıyla tarihi, milli ve dini bir havaya da itina gösterilmiştir.” (s. 37)

Annem ilk kez elalem ne der demeden benimle meydana indi. Yaşlı nineler, bebekli kadınlar bile oradaydı. Bütün Ankara, meydandaydı. (s. 37)

Meclisin açılışını kutlamak için bütün halkın bir araya geldiğini ifade eden bu cümle, halkın vatan için dayanışma içinde olduğunu gösterdiğinden vatanseverlik değeriyle ilişkilendirilmiştir.

Herkes “Vatanımız kurtulacak!” “Kurtuluş yakın!” “Yaşayın, varolun!” diye bağıriyordu. Ben de bağırıverdim. “Yaşayın, varolun!” (s. 37)

Ne Balıkesir'in nerede olduğunu biliyordum ne Bursa'nın. Ama işgal edilen topraklarımızın adını duydukça sanki birisi bedenimden bir tutam et koparıyormuş gibi hissediyordum. (s. 49)

Ne Iğdır'in ne Kars'in nerede olduğunu biliyordum. Ama geri aldığımızı duyduğumda buralar hep benim evimmiş gibi seviniyordum. (s. 49)

Caminin arkasındaki evlerden birinde kadınlar hep birlikte toplanıp büyük dokuma tezgahında bez dokuyorlardı. Bu bezlerden askerimize çadır dıeceklermiş. Bazen sabaha kadar dokudukları oluyordu. (s. 53)

Mesela Meclis'in açıldığı gün nasıl herkes birlik oluvermişti. Zülküf Hoca'yla Kâmil Dayı bile çocuk gibi sarılmışlardı birbirlerine. (s. 57)

Mustafa Kemal Paşa da “Siz orada yalnız düşmanı değil, milletin makus talihini de yendiniz. İstila altındaki topraklarımızla beraber bütün vatan, bugün en ücra köşelerine kadar zaferinizi kutluyor.” diye yazmış. (s. 61)

Ama annem, Mustafa Kemal Paşa Ankara'ya gelip de meclisi kurunca eskisi kadar ağlamaz olmuştu. Gece gündüz çalışıyordu. “Bitecek inşallah, kurtaracağız vatani,” diyor, evde çarık dikiyor, dokuma tezgahına çadır bezi dokumaya, silah fabrikasına mermi doldurmaya gidiyor, durmadan çalışıyordu. (s. 64)

Halide Edip Hanım diye birinden bahsediyorlardı. Sakarya'ya cepheye gitmiş, Batı Cephesi Karargâhı'nda asker olmuş. Mustafa Kemal'in yanında savaşacakmış. Annem ve onun yanında ordu için çalışan tüm kadınlar, çağırırsalar koşu koşu cepheye gitmeye razıydılar. (s. 65-66)

Nihayet 30 Ağustos'ta o büyük haberi aldık. İnsanlar sokaklarda “Vatanımız kurtuldu, vatanımız kurtuldu!” diye sevinç çığlıkları atıyordu. Yaşlı başlı dedelerin ellerindeki bastonları havaya kaldırarak “Yaşaaaa!” diye bağırdıklarını, çocuklar gibi sevindiklerini gözlerimle gördüm. O gün evlerin ışıkları sabaha kadar yandı, annem de sabaha kadar kandil ışığında Kuran okudu. O hafta Ankara'da hep şenlik vardı. (s. 87)

Arka arkaya haberler geliyordu. Uşak kurtuldu! Eskişehir kurtuldu! Balıkesir kurtuldu! Manisa kurtuldu! İzmir kurtuldu! Bursa kurtuldu! Annem sevinçten ağlıyordu. (s. 87-88)

Hep beraber bağırdık. Sesimiz gökleri buldu:

“Vatan kurtulduuuuuuu!” (s. 89)

Savaş bitmişti. Artık her şeyin düzeleceğine inanıyordum. Herkes “Artık daha çok çalışmalıyız,” diyordu. Sabah kalkar kalkmaz gazete dağıtmaya çıkıyordum. Sonra koşarak mektebe gidiyordum. Okuldan çıkınca eve dönüyor ve uykum gelene kadar kitap okuyordum. (s. 92)

“Bundan sonra çok önemli zaferlere kavuşacağız. Fakat bunlar, süngü zaferleri değil, iktisat, ilim ve irfan zaferleri olacaktır.” (s. 94)

“Türkiye Cumhuriyeti mesut, muvaffak ve muzaffer olacaktır.” (s. 106)

Duvarın önünde durup İstiklal Marşı’nı baştan sona okudum. Evden çıkmadan önce anneme sarıldım. Okula gittiğim zamanlarda çalışmıyordum. Ama o sabah, sadece o sabah için, koşarak matbaaya gittim, gazeteleri aldım.

O gün okula gitmeden önce Ankara sokaklarında avazım çıktığı kadar bağırarak gazete manşetlerini okudum.

“Cumhuriyet dün resmen ilan edildi.”

“İlk reis-i cumhur Mustafa Kemal Paşa’dır.”

“Yaşasın Büyük Türkiye Cumhuriyeti.” (s. 107)

“Alpullu’dan sonra Uşak’ta da şeker fabrikası açılmış!” (s. 112)

“Haydi gözünüz aydın, tüm ülkede okuma yazma seferberliği başlatılacakmış!” (s. 112)

Mustafa Kemal Paşa, Onuncu Yıl Nutku’nu okurken ben de oradaydım. Ama bu kez ne çörek satmak için ne şerbet satmak için ne de gazete manşetlerini bağırarak için. Türkiye Cumhuriyeti’nin bir öğretmeni olarak öğrencilerimle birlikte tören yerindeydim. Cumhuriyet’e çok şey borçluyduk, bu borcu ancak çalışarak ödeyecektim. (s. 114)

“Demir ağlarla ördük ana yurdu dört baştan,” diyordu. İlmek ilmek ördüğümüz bu ağların asla kopmayacağından emindik. (s. 115)

YÜZ YILLAR YAŞA BÜYÜK TÜRKİYE CUMHURİYETİ! (s. 115)

Savunma durumunda olan Türkler, Tıp Fakültesi ve Mühendis Mektebi’ndeki ve seçkin liselerdeki genç aydınlarından kasabadaki becerikli zanaatçısına, ülkenin toprağını ekip biçen çiftçisine kadar ancak 40 yılda telafi edebilecekleri büyük kayıplar vermişlerdir. (s. 117)

1918’in sonunda bütün Türkiye, kadın, erkek, genç, yaşlı demeden memleketi kurtarmak istiyordu. (s. 118)

Mustafa Kemal Paşa ve yakınlarının en büyük başarısı yurdun dört bucağındaki işgale direnen ama ortak bir politika uygulayamayan kuvvetleri bir araya getirmek, hatta ideoloji ve dünya görüşleri birbirinden çok farklı grupların bir çatı altında toplanmasını sağlamaktı. (s. 119)

“Atatürk Türkiyesi bozkırın ortasındaki bir ışıltıdır.” (s. 120)

2.10. Yardımseverlik

Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar başlıklı tabloda yardımseverlik değeri “cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma...” (MEB, 2017, s. 24) şeklinde açıklanmıştır.

İncelenen eserde yardımseverlik değerini içeren 9 ifade tespit edilmiştir.

O kış evimize annemin bir akrabası geldi. Bize bir çuval un bıraktı. Annem yine ağladı. Ben çok sevinmiştim. Yiyecek ekmeğimiz vardı artık. (s. 23)

“Paşa'nın uyumaya vakti mi var be çocuk, meclis binası olacakmış burası. Hadi oyalama bizi.”

O kadar sevindim ki güğümümdeki bütün şerbeti işçilere dolduruverdim. (s. 30)
(Yardımseverlik, cömert olma)

Kendime bir çörek tezgâhı istiyordum. Bir yerden tahta buldum geldim de bu abiler tezgahımın ayaklarını çakıverdiler. (s. 34)

Bizim evin çatısında sağlam kiremit olsa ben de getiriverirdim ama yoktu ki. (s. 36)

Haline üzüldüm, bu saydıklarına bakılırsa çok yorgun olmalıydı. Hemen bir bardak şerbet doldurdum, bir de çörek çıkarttım heybemden. Başta almak istemedi ama sonra kabul etti. (s. 44)

Emin, babası Mehmet Akif'in, meclisin ödül olarak verdiği parayı çocuklar için bağışladığını söyledi. (s. 60)

“Mehmet Akif mütevazı bir hayat sürmüştü.

... kazandığı mükafatı da kendisinin yarışmayla ilgisi olmadığını söyleyerek kabul etmemiş ve Hilal-i Ahmet bünyesinde, kadın ve çocuklara iş öğreten ve cepheye elbise diken Dar'ül Mesai Vakfı'na bağışlamıştı.” (s. 60)

İhsan'a “Sakin bir daha ekmek çalma, bize gel, biz sana veririz,” dedim. Kolundan tutup bizim eve götürdüm. (s. 69)

Anneme olanları anlattım. Annem İhsan'ı yıkadı. Söküklerini dikti. Bitlerini temizledi. Bize yemek koydu. Biz yemek yerken o, İhsan'ın ayağına göre çarık dikti. Evimizde bir yatak vardı, annemle birlikte ayaklı başlı yatıyorduk. Yataktaki yerine İhsan'ı yatırdı, kendisi de minderin üstüne kıvrıldı. (s. 69-70)

3. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Şermin Yaşar ve İlber Ortaylı'nın kaleme aldığı *Cumhuriyet'in İlk Sabahı* adlı eser 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan kök değerler bağlamında incelenmiştir. İnceleme sonucunda eserde on kök değerden dokuzunun yer aldığı, birinin yer almadığı görülmüştür. Eserde en çok vatanseverlik değeri, en az ise dürüstlük ve sorumluluk değerleri tespit edilmiştir. Değerlerin eserde en sık işlenen değerden en seyrek işlenen değere doğru sıralaması şu şekildedir: vatanseverlik (28), sevgi (14), yardımseverlik (9), öz denetim (6), dostluk (5), sabır (4), saygı (4), dürüstlük (3), sorumluluk (3). Adalet değerine ise hiç rastlanmamıştır.

Eserde dostluk değeri arkadaşının yanında olma, zor anında ona destek olma, yardımlaşma, dayanışma, anlayışlı olma şeklinde işlenmiştir. Arkadaşa duyulan sevgi; arkadaşta veda etmenin, arkadaştan uzak düşmenin verdiği üzüntü de dostluk değerinin içinde değerlendirilmiştir.

Dürüstlük değeri eserde en az işlenen değerlerden biri olsa da kitabın genelinde eserin başkahramanı olan şerbetçi çocuğun açık sözlü olması dürüstlük bağlamında değerlendirilebilir.

Ayrıca kahramanların sevdikleri insanların sözüne duydukları güven, doğru söylediğine olan inancı dürüstlük olarak değerlendirilmiştir.

Öz denetim değeri daha çok davranışlarını kontrol etme ve öz güven sahibi olma şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Örneğin çocuk, şerbet satarken dayanamayıp bazen kendisinin de içtiğini ancak çok içmediğini söylemektedir. Çok içerse satacak şerbeti azalacağından ihtiyaçları olan parayı kazanamayacaktır. Bu sebeple az içiyor, davranışlarını yani kendini, özünü kontrol etmektedir.

Bulgular kısmında verilen ifadelerde sabır değeri azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme şeklinde görülmektedir. Eserde sabır değerini doğrudan içerdiği düşünülen dört ifade belirlenmiştir. Ancak kitap boyunca Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşlarının, cephedeki askerlerin, cephe gerisindeki kahraman kadınların, çocukların; büyük küçük, yaşlı genç demeden tüm Türk halkının vatanın bağımsızlığı ve istikbali için verdiği mücadele çokça sabır, azim ve tahammül gücü sergilediklerini göstermektedir.

Saygı değeri; öğretmene saygı, Mustafa Kemal Atatürk'e tüm dünyanın duyduğu büyük saygı şeklinde görülmektedir. Ayrıca saygı değeri Tablo 1'de "muhababının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme" açıklaması ile verilmiştir. Bu çerçevede üstünlük yahut büyüklüğe duyulan saygıdan farklı olarak annesi babası olmayan bir çocuğun kirli dış görünüşünün saygı duyulması olduğu hatırlatılmıştır. İnsanları, içinde buldukları şartlar altında düşünerek o insanlara karşı dikkatli, özenli, anlayışlı davranmak da saygı değeri olarak kabul edilmiştir.

Sevgi değeri incelenen eserde anneye babaya duyulan sevgi, kitap sevgisi, yapılan işe duyulan sevgi, çocuk sevgisi, Mustafa Kemal Atatürk'e olan sevgi; sevilen kişiye karşı merhametli olma, sevilen kişinin iyiliğini düşünme, mutluluğunu isteme; sevilen kişiyi ona gelebilecek zararlardan korumaya çalışma şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Sevgi değeri bunların dışında en çok da vatan sevgisi olarak karşımıza çıkmakta ancak o yöndeki bulgular ayrı bir kök değer olan vatanseverlik değeri içerisinde yer almaktadır.

Sorumluluk değeri incelenen eserde en az tespit edilen değerlerden biridir. Vatana, aileye ve kendine karşı sorumlu olma şeklinde doğrudan olarak işlenen 3 ifade bulunmuştur. Ancak kitaba genel olarak bakıldığında Mehmet Akif, Halide Edip gibi birçok aydın; Mustafa Kemal ve arkadaşlarının, Türk askerinin, kadınların, Türk halkının birçok sorumluluk üstlendiği görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte ülkenin gelişmesi, yükselmesi, modernleşmesi için geleceği aydınlatacak birçok adım atılmıştır. Toplumsal bir dönüşümü kapsayan bu süreçte yaşananlarda tüm halk, etkin roller olarak sorumluluklar üstlenmiştir. Sabır değerinde olduğu gibi sorumluluk değerini içeren ifadeler de vatanseverlik ile iç içe geçtiğinden bu ifadeler, vatanseverlik değeri altında değerlendirilmiştir.

Vatanseverlik değeri, kitapta en yoğun olarak karşılaşılan değerdir. Kitapta vatanın düşman işgalinden kurtuluşu için verilen mücadele, bu mücadele sırasında üstlenilen sorumluluklar, yapılan fedakârlıklar, gösterilen üstün çaba; vatanın çeşitli yerlerinden gelen kurtuluş haberlerine hep birlikte sevinme, bir amaç uğrunda bir araya gelme, birlik ve beraberlik, dayanışma; Cumhuriyet'in ilanından sonra ülkeyi ileriye taşımak adına yapılan yenilikler, açılan fabrikalar sokaklarda şerbet, çörek, gazete satan küçük bir çocuğun bakış açısıyla anlatılmaktadır. Bu küçük çocuk çok okumuş, çok çalışmıştır. Kitabın sonunda da Cumhuriyet'in bir öğretmeni olarak karşımıza çıkmaktadır. İncelenen eserde vatanseverlik değeri konusu itibarıyla ana değer olarak yer almaktadır.

Yardımseverlik değeri kitapta savaş yıllarında oldukça kısıtlı olan imkanların, yiyecek içeceğin, yeri geldiğinde yatacak yerin paylaşılması, kadın ve çocuklara yardım amaçlı kurulan vakıflardan ve bu vakıflara yapılan bağışlardan bahsedilmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Alan yazın taramasında çocuk kitaplarında yer alan kök değerleri belirlemeye yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde çocuk kitaplarında en çok rastlanan değer sevgi değeri olduğu en az rastlanan ya da rastlanmayan değer ise vatanseverlik değeri olduğu görülmektedir. Kana, Geçgel ve Öztürk (2023) yaptıkları çalışmada Cahit Uçuk'un Gümüş Kanatlar adlı eserini kök değerler açısından incelemişlerdir. Bu çalışmada incelenen eserde adalet değerinin yer almadığı, sevgi, vatanseverlik ve yardımseverlik değerinin ise geniş bir şekilde işlendiği sonucuna varmışlardır. Bahsi geçen çalışmada en çok ulaşılan değer sevgi değeridir yine de çalışmanın vatanseverliğin yoğun bir şekilde işlenmesi ve adalet değerine rastlanmaması bu çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Aktaş ve Yalçın (2024) Şermin Yaşar'ın "Para Ağacı," "Lo" ve "Kuş Masalları" adlı kitaplarını kök değerler bakımından incelemişlerdir. İncelenen eserlerde en çok sevgi değerine yer verilirken en az vatanseverlik değerinin işlendiği sonucuna ulaşmışlardır. Vatanseverlik değerinin en az rastlanan değer olması bu çalışmanın sonucuyla örtüşmemektedir. Gençler ve Doğan Kahtalı (2022) Şermin Yaşar'ın altı çocuk kitabını incelediği çalışmanın sonucunda yazarın kitaplarında en çok sevgi, en az vatanseverlik değerini işlediğini tespit etmiştir. Vatanseverlik değerinin en az işlenen değer olduğu sonucu bu çalışmanın sonucuyla örtüşmemektedir.

Öneriler

- On kök değerinin özellikle de vatanseverlik değerinin aktarımı amaçlandığında Şermin Yaşar ve İlber Ortaylı'ya ait *Cumhuriyet'in İlk Sabahı* adlı kitap, çocukların okuması gereken kitaplar listesinde yer alabilir.
- Cumhuriyet'in 100. yılında, Cumhuriyet'in çocuklarına armağan niteliği taşıyan bu kitap, çocuk, genç, yetişkin ayrımı gözetmeksizin Cumhuriyet'in bütün evlatları tarafından vatanın değerini anlamak, hatırlamak ve vatana sahip çıkmak bilincine ulaşmak için okunabilir; okunması başkalarına da tavsiye edilebilir.
- Türkçe ders kitaplarında *Cumhuriyet'in İlk Sabahı* adlı kitaptan bazı bölümler kısaltılmış metin olarak yer alabilir.
- Kök değerler açısından incelenen bu kitap, çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygunluğu çerçevesinde incelenebilir.

Kaynaklar

- Aktaş, A., & Yalçın, G. (2024). Şermin Yaşar'ın çocuk kitaplarının kök değerler bakımından incelenmesi. *Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 332-354. <https://doi.org/10.33711/yyuefd.1343565>
- Alptekin, M. ve Alptekin, T. (2023). Çocuk romanlarında Cumhuriyet ve Atatürk iletileriyle ilgili tespitler. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(ÖS), 20-31. <https://doi.org/10.33206/mjss.1353106>

- Aydoğan, E. (2024). Levinas ve Derrida'da dostluk. kaygı. *Bursa Uludađ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 23(2), 573-611. HYPERLINK "https://doi.org/10.20981/kaygi.1495035" https://doi.org/10.20981/kaygi.1495035
- Düz, R. (2023). Şermin Yaşar'ın çocuk kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
- Elban, M. (2015). Tarih eğitimi ve vatanseverlik üzerine bazı düşünceler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(3), 1302-1319. https://doi.org/10.7884/teke.495
- Fromm, E. (1982). *Sevme sanatı*. İstanbul: Say kitap pazarlama.
- Gençer, G. & Doğan-Kahtalı, B. (2022). Şermin Yaşar'ın çocuk kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi. *Turkish Studies -Education*, 17(3), 407-421. https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.58150
- Gökalp, A., Uluçınar, U., Deđirmenci, N., Yüksel, K. (2021). Öz denetim ile sorumluluk arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 715-726. https://doi.org/10.17494/ogusbd.1042293
- Kana, F., Geçgel, H. ve Öztürk, N. E. (2023). Cahit Uçuk'un Gümüş Kanat adlı eserinin kök değerler açısından incelenmesi. *Çukurova Araştırmaları*, 9(2), 9-28.
- Kıral, E. (2018). Kayıp giden bir değer: saygı. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 4-10.
- MEB. (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- TDK. (2024). *Güncel Türkçe sözlük*. Erişim tarihi: 05.06.2024, https://sozluk.gov.tr/
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, K. (2020). *Değerler eğitimi*. Pegem Akademi
- Yaşar, Ş. & Ortaylı, İ. (2023). *Cumhuriyet'in ilk sabahı*. İstanbul: Kronik Kitap.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.

Extended Abstract

It is the values of a society that make a "society" out of randomly gathered crowds, that make the society exist, that sustain the society, and that illuminate the future of the society. Value is the abstract measure used to determine the importance of something, the value that something is worth, worthiness, and high and useful quality (Ulusoy & Dilmaç, 2020, p. 13).

In this study, it is aimed to analyze the children's book "Cumhuriyetin İlk Sabahı" written by Şermin Yaşar and İlber Ortaylı in terms of root values. In line with the purpose of the study, the question "Which of the root values and how often are included in the work titled 'The First Morning of the Republic' by Şermin Yaşar and İlber Ortaylı?" was determined as the problem of the study.

Since the research problem is a problem that can be subject to qualitative research, the document analysis method was used in this study. The book titled "Cumhuriyetin İlk Sabahı" by Şermin Yaşar and İlber Ortaylı, which constitutes the data source of the study was read three times by underlining the relevant parts to determine the expressions that include the values of

“justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism and benevolence”, which are expressed as “our root values” in the 2019 Turkish Lesson Teaching Program. The page numbers of the expressions that were thought to contain the root values were entered into the checklist created by the researcher and the data were determined.

Deductive analysis was used to analyze the data obtained from the analyzed work. According to this approach, the data obtained are summarized and interpreted according to the themes previously determined based on the research question or sub-questions (Yıldırım & Şimşek, 2021, p.244). The data collected after the readings were tabulated, organized, and interpreted. The data were shared under the relevant value heading in the findings section with direct quotations from the book, which is the data source.

In the literature review, the children's book *Cumhuriyet'in İlk Sabahı* (*The First Morning of the Republic*) was evaluated to determine how the themes of the Republic and Atatürk were handled in the study titled Determinations Related to the Messages of the Republic and Atatürk in Children's Novels (Alptekin, M. & Alptekin, T., 2024). Aktaş and Yalçın (2024), Analysis of Şermin Yaşar's Children's Books in terms of Root Values; Düz (2023), Analysis of Şermin Yaşar's Children's Books in terms of Values Education; Gençer and Kahtalı (2022), Analysis of Şermin Yaşar's Children's Books in terms of Root Values, it was seen that other children's books of Şermin Yaşar were examined within the framework of values education. However, it was determined that the author's last book *Cumhuriyet'in İlk Sabahı* (*The First Morning of the Republic*), which he wrote with İlber Ortaylı, was not analyzed in terms of root values and values education. For this reason, it is thought that the evaluation of the work “Cumhuriyetin İlk Sabahı” in terms of root values will contribute to the literature.

The work titled “Cumhuriyetin İlk Sabahı” was examined in the context of the root values in the 2019 Turkish Language Teaching Program. As a result of the analysis, it was seen that nine of the ten root values were included in the work and one was not. In the work, the value of patriotism was identified the most, and the values of honesty and responsibility the least. The order of the values from the most frequently mentioned value to the least frequently mentioned value in the work is as follows: patriotism (28), love (14), helpfulness (9), self-control (6), friendship (5), patience (4), respect (4), honesty (3), responsibility (3). The value of justice was not encountered at all.

In the studies conducted to determine the root values in children's books in the literature, the most common value in children's books is the value of love, while the least common or absent value is the value of patriotism. Kana, Geçgel, and Öztürk (2023) analyzed Cahit Uçuk's *Silver Wings* in terms of root values. In this study, they concluded that the value of justice was not included in the work, while the values of love, patriotism, and benevolence were covered extensively. In the aforementioned study, the value of love was the most frequently reached, but the fact that patriotism was intensively covered and the value of justice was not encountered at all in the results of the study is similar to the results of this study.

Aktaş and Yalçın (2024) analyzed Şermin Yaşar's books titled “Para Ağacı”, “Lo” and “Kuş Masalı” in terms of root values. They concluded that while the value of love was the most common in the analyzed works, the value of patriotism was the least common. The fact that patriotism value is the least common value does not coincide with the results of this study. Gençer and Doğan Kahtalı (2022) analyzed six children's books by Şermin Yaşar and found that the author's books mostly dealt with the value of love and least with the value of patriotism. The

result that the value of patriotism is the least covered does not coincide with the result of this study.

When it is aimed to transfer the ten root values, especially the patriotism value, the book “Cumhuriyetin İlk Sabahı” by Şermin Yaşar and İlber Ortaylı can be included in the list of books that children should read. In addition, some chapters from the book “Cumhuriyetin İlk Sabahı” can be included in Turkish textbooks as abridged texts.

